

A Z E G Y H Á Z A V I L Á G B A N

A PAPI HIVATÁS ÉS A TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁG PROBLÉMÁI A PÜSPÖKI SZINODUSON

Szeptember 30-án ült össze a harmadik püspöki szinodus a II. vatikáni zsinat berekesztése óta.

Mario von Galli jezsuita páter, a neves tv-komentátor, így írja le a svájci *Orientierung* számára írt beszámolójában a szinodus külsőségeit: „Külsejében modern lett a püspöki szinodus. Többed nem a *teste rotte* (törött fejek) termében ülésezik régi kultúrák romjai és töredékei alatt, nehezen megmászható csigalépcsők mögött, ahol kényelmetlen üléseken ültek a résztvevők, akik bár mind láthatták az elnököt (például a pápát, ha ott volt) egymást azonban nem, és az egész olyasfélén festett, mint egy börtönben tartott istentisztelet. Most a szinodus az oly sokat vitatott új fogadóterem fölött afféle *aula maximaban* találkozik, mint egy egyetemen. Az ülések csodálatosan kényelmesek, mindenkinek mikrofon áll a keze ügyében, fáradtság nélkül kihúzhat egy asztalkát magának. A szimultán fordítók méltó helyen vannak a vastag üvegtalac mögött. A felvonók tökéletesen működnek: alig kell megérinteni a kívánt emelet gombját, s máris vörösen fénylik fel, hangtalanul érünk célhoz. Minden olyan, mint a legmodernebb szállodában: nagyon előkelő, de nem pompázatos, tárgyias, hideg és tökéletes. Szegénynek nem mondható mindez (az egész épület vagy hatmilliárd lírába került), de tökéletesen hiányzik minden, ami bombasztikus, a díszítmények, a tapéták és bojtok, a vastag szőnyegek. Szobrokat, képeket, emblémákat, címereket sem látunk sehol. Talán van valahol egy kereszt — én nem emlékezem rá. Minden bizonnyal nem öltik szembe. Megváltozott egyház? Külsőleg mindenestre. Alkalmazkodás a modern életérzéshez. Ne becsljük alá az ilyesmit. Az a hamis tradíció, amely sokak számára annyival becsebb volt, mint a valódi, többé nem nyomaszt senkit. De vajon elválasztható-e olyan élesen az egyik a másiktól?”

Ma már látjuk, hogy nemcsak a külsőségek voltak ennyire újszerűek. Az új teremben elhangzottak részben nagyon is elütöttek a hagyományostól, és a külső szemlélők körében is megoszlanak a vélemények, vajon ez a szinodus túllépett-e azon, amit már a II. vatikáni

zsinat meghirdetett, vagy kilátásba helyezett. Annak ellenére, hogy a szinodus összehívása már két éve elhatározott dolog volt, a programot mégis bizonyos rögtönzöttség jellemezte. Ennek egyik oka az volt, hogy eredetileg tervbe volt véve az ún. „egyházi alaptörvény” megtárgyalása, azonban a törvénynek az év első felében nyilvánosságra került szövegtervezete olyan heves ellenállást váltott ki a katolikus világban, püspökök és teológusok körében egyaránt, hogy a törvénytervezet megtárgyalását levették a szinodus napirendjéről. Maradt a két másik témakör: az egyik a papság kérdése, a másik az igazságosság a világban, amelyekre nézve csak néhány hónappal a szinodus kezdete előtt kaptak a különböző országok püspökkarai egy-egy eléggé általánosságokban mozgó ún. „munkapapírost”. Azért a legtöbb püspöki kar elkészítette a szinodus titkársága által kért beszámolót arról, miként vélekednek az egyes országok püspökei és papjai az említett két témakörben.

A kettő közül a papság kérdése volt az izgalmasabb, ezt várta nagyobb érdeklődés, hiszen alig néhány éve még a vita is tilos volt az egyházi berkekben például a cölibátus kérdéséről, amely most a szinoduson akarva, nem akarva szinte központi kérdéssé lett, noha a távolabb néző és a dolog érdeméhez hozzászólók mind hangoztatták, hogy a cölibátus problémája csak egy része a papság általános problémájának.

VI. Pál pápa szeptember 30-án egy, az ilyen alkalomhoz illő, emelkedett hangú, de azért meglehetősen általánosságokban mozgó beszéddel nyitotta meg a szinodust. Beszédének azonban volt egy olyan passzusa, amelyet nem mindenki értett meg azonnal és amely éppen ezért elég nagy feltűnést keltett. Ezt mondta a Szentatya: „Most pedig engedjék meg Tisztelendő Testvérek, hogy felhívjuk figyelmüket egy különleges veszélyre, amely szinodusunkat fenyegeti és amely tisztességes vagy nem egészen tisztességes módon befolyásolhatja ítéletünk világosságát, sőt talán megfontolásaink szabadságát is. Ez a veszély olyan vélemények nyomásából áll, amelyeket csak nehezen lehetne összhangba

hozni a hitigazságokkal; olyan tendenciákról van szó, amelyek nem annyira az egyház hivatásához tartozó kipróbált hagyományokat keresik; a profán mentalitásnak tett hízeglő engedmények; a félelem a nehézségektől, amelyek a modern élet változásaiból adódnak; a csábító és terhes publicitás; mindezek veszélyesek lehetnek, éppúgy, mint a szemrehányások az anakronizmus és juridizmus miatt, ami szerintük bénítólag hat egy új kereszténység, egy spontán és karizmatikus kereszténység kibontakozására, és így tovább. Egy nyomásról beszélünk: a megjelenési formái sokoldalúak, a hatalma hízeglő és veszélyes. Így kezdünk ezért arra, hogy lelkiismeretünk indítására távol tartuk magunkat ettől, hiszen mint Isten népe pástorainak ezzel a lelkiismerettel kell majd az utolsó ítéletkor felelnünk...

A pápa e szavai arra a meglehetősen kemény hangú vitára vonatkoztak, amely két nappal a szinodus megnyitása előtt, szeptember 28-án hangzott el az olasz televízióban és amelynek két résztvevője Danielou bíboros és a haladó teológiai nézeteiről közismert (és az olasz tv-ben gyakran szereplő) Ernesto Balducci piarista atya volt. S bár vitájuk — mint azt ugyancsak Mario von Galli megállapítja —, mindenképpen megfelelt azoknak az elveknek, amelyeket az ilyen viták esetére az ez év májusában kiadott *Communio et progressio* kezdetű pasztorális instrukció előír, a Szentatya, úgy látszik, annyira szívére vette az ott elhangzottakat, hogy másnap, szerdán, 29-én, a szokásos általános kihallgatás alkalmával többek között ezeket mondta: „... Az olasz televízió tegnap szörnyű támadásokat intézett az egyház és annak struktúrájára ellen. Mi történhetett oly sok, lényegében jó és tisztességes ember agyában és szellemében, hogy mindazt a jót, amit az intézményes egyháztól kaptak, most bírálattá funkcionálják át?” S bár a beszédnek ezt a mondatát később a vatikáni sajtóhivatal bulletinjéből kihagyták és az *Osservatore Romano*, valamint a vatikáni rádió sem tett róla említést, a Szentatyát annyira nyugtalanította az eset, hogy ha általános formában is, de a megnyitó beszédben, egy nappal később mégis visszatért rá.

A szeptember 30-i első ülés azzal kezdődött, hogy Enrico Bartoletti, az olaszországi Lucca apostoli kormányzója terjesztette elő összefoglaló jelentését, amelyet a szinodus titkárságához a különböző püspöki karoktól beérkezett beszámolók alapján állított össze. A Bartoletti-jelentés három részre tagozódott:

A világ eseményei és azok pozitív, illetve negatív befolyása az egyházra, az egyház a zsinat utáni korszakban és az egyház legjelentősebb problémái a jelenben.

A mai világhelyzetet Bartoletti szerint mindenekelőtt kulturális, antropológiai és technikai téren egyaránt mélyreható átalakulás jellemzi, amely átalakítja az emberképet is és gyors terjedésével a kultúra egyformaságához vezet, és egy bizonyos fajta „planetáris humanizmusra” irányul. Ugyanakkor az ipari termelés növekedése egyre mélyebbre tárgítja a szakadékot a szegény és gazdag országok között és új demarkációs vonalakat húz meg a világban. Ez okozza a hatalmas kivándorlási hullámot is, azt a jelenséget, amit ma már a „negyedik világ” jelzővel illetnek. A mai korszaknak „nagyon pozitív vonása” a Bartoletti-jelentés szerint az emberi személyiség méltóságának egyre fokozódó kollektív tudata és az emberi nem egységének tudomásulvétele. A jelen egyháznak legfontosabb problémái Bartoletti szerint a hit alapvető kérdései, a részegyházak kapcsolatai, a „régiegyházak” missziós kötelezettségei a kevésbé konzolidáltak irányában, valamint azok a problémák, amelyek a zsinat határozatainak végrehajtásával és az egyház agiornamentójával kapcsolatosak. „Különösen kényes és komoly” a teológia fejlődésének problémája, valamint a hierarchikus tanfőhivatal és a teológusok tanítói küldetése közötti kapcsolat problémája. A kutatás szabadságának, a teológiai elméletek terjesztésének kérdéseit, a dogmatikus egység és a teológiai pluralizmus viszonyát, a tudományos kutatástól elvárt hűséget a kinyilatkoztatás iránt még nem sikerült „kellőképpen felderíteni és sikeresen megoldani”.

Különös figyelmet érdemel a Bartoletti-jelentés megállapítása szerint a részegyházak egymás közötti és az egyetemes egyházzal fűződő viszonya. A „nyugati kereszténység régi egyházai” időnként annyira belebonyolódnak saját problémáikba és ellentéteikbe, hogy nem hallják meg azoknak a hatalmas néptömegeknek a hangját, amelyekre „az emberiség családjának súlypontja áttolódik”. Ugyanakkor Bartoletti szerint az egyház zsinat utáni korszakát sok pozitív tényező jellemzi: a liturgikus megújulás, a laikusok nagykorúsodása, a teológiai kutatás elmélyülése, valamint az egyházi struktúrák megújodása. Negatív tényezők szerinte az egyre láthatóbbá váló hitbeli válság és az egyházon belüli tiltakozó mozgalom.

Az egész Bartoletti-jelentés összesen harminc gépelt oldalt tesz ki. Felolvasása ki is töltötte a megnyitó ülés programját. Az utána következő napokban előbb plenáris ülések voltak — egy délután, egy délután — majd hat nyelvi csoportra (latin, olasz, francia, angol, spanyol és német) oszlott szét a szinodus, s a nyelvi csoportok munkájáról aztán ismét plenáris üléseken számoltak be. A szinodus ülészakánának első felében tárgyalták meg a papság problémáit. A témához nagyon sokan szóltak hozzá, nekünk azonban meg kell elégednünk annak a néhány megnyilatkozásnak rövid ismertetésével, amelyeket az egész katolikus sajtó mint legfigyelemreméltóbbat emelt ki.

Minden megfigyelő egyöntetűen mint különösen kiemelkedőt ítélte meg Johann Weber Graz-Seckau-i püspök felszólalását. „Úgy érzem, feltétlenül szükséges — mondotta Weber püspök —, hogy a szinodus két dologgal tisztában legyen: elsősorban a papok mai helyzetével, másodsorban az előterjesztett irányvonalak szellemével. Az elsőtől kapcsolatban: a papok mai helyzete sokkal komolyabb és jelentősebb, mint ahogyan az a panorámából (Bartoletti-jelentés) vagy az irányvonalakból kiténik. Kérülünk kell éppen ezért minden mesterséges optimizmust. A legutóbbi időben a legkülönbözőbb vidékeken közvéleménykutatást végeztek a papság körében. A beérkezett válaszokból néhány püspök arra a következtetésre jutott, hogy a helyzet nem is olyan rossz. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a különbséget a fiatal és idősebb papok véleménye között. Az egyház jövője szempontjából a fiatalok nyomnak súlyosabban a latban. Az ő soraikban viszont fennáll a veszély, hogy sokan elhagyják a papi hivatást. Nagyon elevenen tudatában kell lennünk annak, hogy a papság bizalma a vezetésben még némi kívánnivalót hagy maga után. Ezért fel kell tennünk a kérdést, mit tehet a hierarchia a maga részéről, hogy a bizalmat visszaszerezze. Mindebből az is kitűnik, hogy nem lenne helyes, ha a szinodus a tanítói résszel foglalkoznék, még mielőtt egyáltalában megbeszéltük a papság jelenlegi helyzetét. Nos, itt ebben a teremben is van néhány pap, akinek révén egyházmegyénk és az egész világ papságával kapcsolatot teremthetünk. A papok minden bizonynyal nehéz helyzetben vannak. Ne bánjunk velük úgy, mint gyermekekkel, mint éretlen kölykökkel, hiszen testvéreink és munkatársaink.

Ami a második részt illeti, a tanítói részhez is volna hozzátenni való, én azonban inkább az egész okmány szelleméről és vonalvezetéséről szeretnék nyilatkozni. Úgy szólván semmi szó nincs a papok egyre kényesebb helyzetéről. Minden évben több mint háromezer pap hagyja el hivatását. Sok vidéken nincs már elegendő pap a legszükségesebb teendők ellátására sem. Noha a lakosság szaporodik, az egyház sok hivatala betöltetlenül marad és sok szükséges új intézményt nem lehet a paphiány miatt beindítani. Sok szeminárium, amelyeket nagy pénzáldozattal építettek, üresen áll. Ebben a helyzetben valóban nem elég, ha a hagyományos tanítást ismételtetjük. Az sem elég, hogy ha ennek a helyzetnek okát kizárólag az egyházon kívüli tényezőkben keressük. Nem vezet semmire a teológusok vagy a tömegkommunikációs eszközök elleni vádaskodás sem. Az sem elég, ha a papokat jobb kötelességteljesítésre biztatjuk. Éppen ezért az osztrák püspöki kar nevében azt javaslom, ne készítsünk új tanítói okmányt a papi hivatalról. Ehelyett rövid tézisek formájában fogalmazunk meg néhány megállapítást a papi küldetésről, de úgy, hogy ezekből a gyakorlati következtetést is levonjuk. Isten ma is szól hozzánk. Új munkára kötelez bennünket. Ha a szokott utakon és módokon ezt az új munkát nem tudjuk elvégezni, akkor új utakat kell keresni. Krisztus szelleme az erő és a megújulás szelleme. Vajon elfogadjuk-e az igazság órájának érkezését?”

Garonne bíboros, a szemináriumok kongregációjának elnöke a többek között ezeket mondotta: „Munkánktól függ a szemináriumok jövőndő sorsa. Ezek, a dolgok mai állása mellett fokozatosan kihálásra vannak ítélve, mert a hivatások egyre csökkennek. A fő oka ennek az egyházon belüli bizonytalanság a papi hivatal természetével és jelentőségével kapcsolatban. Nem tudjuk többé hová vezet ez az út... Egy bizonytalan célért senki sem akarja elkötelezni magát. Úgyeljük rá, hogy határozatainkban ne legyünk felületesek. Túl a másodrangú kérdéseken — és a cölibátus ezek egyike — az alapvető kérdést kell feltennünk: Miért van egyáltalán szükség papságra? Ha ez a szinodus köptelennek bizonyulna arra, hogy megmondja mi a pap, akkor az végzetes csapást jelent minden szeminárium számára.”

Hasonló szellemben beszélt a rendfőnökök nevében felszólaló P. Lecuyer. Szerinte a zsinat előtt fekvő okmány egy lépést jelent visszafelé a második vatikáni zsinat után. Sokkal helyesebb

lenne a jelenlegi válságot elemezni és konstruktív megoldásokat keresni a gyakorlati problémákban. A szinodusnak azonban el kellene ismernie, hogy még nem elegendők a papi szolgálatról szóló teológiai ismeretek. A három fokozat: püspöki hivatal, pap és diakonus csak a II. században alakult ki. A szolgálatok másféle elrendezése a különböző egyházakban, az illető egyházak igényeinek megfelelően, nagyon is megfontolás tárgyává tehető. A szinodus természetesen nem dolgozhatja ki a papság egész teológiáját. Kiindulhat viszont a papok gyakorlati nehézségeiből, és itt a zsinati okmányokat, valamint a teológiai bizottság eredményeit veheti alapul. A rendfőnökök azt kívánják, hogy a szinodus teljes nyíltsággal beszéljen három témáról: 1. a pap társadalmi és politikai szerepe, 2. gazdasági kérdések, beleértve azt a lehetőséget is, hogy a pap valamilyen hivatást töltsön be a világban és mindezt a tanúságtétel és a szegénység fényénél kellene megvizsgálni, 3. a „családi dimenzió” különböző aspektusai a pap életében, amihez a cölibátusról szóló nyílt vita is hozzátartozik.

A fenti három rövid szemelvény is mutatja, hogy a szinodus kezdetén nem volt hiány megfelelő indításokban, amelyeknek alapján a papság helyzetét és a papi hivatás válságát sokoldalúan meg lehetett volna tárgyalni. Annak, hogy erre nem került sor, fő oka az volt, hogy — talán inkább érzelmi, mint teológiai megfontolásokból — a Garonne bíboros felszólalásában még másodrangúnak ítélt cölibátus kérdése került az előtérbe. Úgyszólván minden felszólaló csak erről beszélt és nem hallgattak azokra, akik nem győzték hangsúlyozni, hogy a cölibátus csak rész-problémája egy egyetemes problémának. Ennek megfelelően a vita színvonala is inkább csak süllyedt, mint emelkedett. A cölibátus kérdésével kapcsolatos ingerültség jutott kifejezésre a papság kérdéséről elfogadott határozatban is, amelynek a cölibátusra vonatkozólag két változata fölött is szavaztak. Az első fogalmazvány így szólt: „Nincs tehát lehetőség arra, hogy házas emberek pappá szentelését megengedjék még különleges esetekben sem.” Miután ez a formulázás nem kapta meg a szükséges kétharmad többséget, egy módosító bizottságot küldtek ki, amely azután két fogalmazványt készített. Az egyik így szólt: „Anélkül, hogy ez a pápa jogait érintené, nem engedhető meg nős férfiak pappá szentelése még egyes esetekben sem.” A másik fogalmazás így hangzott: „Egyedül a pápának van joga, hogy különleges

esetekben, lelkipásztori szükségből, vagy az egyetemes egyház javának figyelembevételével érett korú és kipróbált életvitelű nős férfiak pappá szentelését megengedje.” *Lorscheider* püspök, a módosító bizottság egyik tagja itt elmagyarázta, hogy az „egyes eset” az első formulában úgy értendő, hogy bizonyos meghatározott személyekre vonatkozik, míg a „különleges eset” megjelölés a második formulában az egyes részegyházak sajátos helyzetére gondol.

A szinodus végül is egy egyszerűsített és a nős férfiak pappá szentelését egyértelműen kizáró szöveget fogadott el azon az alapon, hogy a szinodusnak amúgyis csak tanácsadó szerepe van, és a pápa, ha jónak látja, úgyis túlteheti magát a szinodus határozatain. A papság kérdéséről szóló teljes határozat szövege összesen 29 gépelt oldal terjedelmű. Ezzel a szöveggel kapcsolatban viszont egy furcsa dolog történt. A zsinodusi atyák titkos okmányként kapták meg a szöveget, amelyet elolvasás és elfogadás után vissza kellett adniük olyan formában, hogy maga a szöveg szolgált szavazócédulaként. Ugyanakkor a szinodusra kiküldött újságírók szintén hozzájutottak a szöveghez, és ez még akkor is a kezükben volt, amikor a püspökök a magukét már visszaadták és csak emlékezetből tudták elmondani, mi is van benne. Ezzel kapcsolatban írta egyik római levelében *Mario von Galli* jezsuita páter: „Vajon mikor fogják bizonyos vatikáni körök végre észrevenni, hogy már nem a középkorban élnek, amikor az okmányokat betűről betűre szép lassan festették meg a kaligrafusok? Más szóval: noha természetesen nagyon jól tudják, hogy ma egyre tökéletesebb nyomdai és fotomásoló készülékek állnak rendelkezésre, sőt ezeket a készülékeket ők maguk is használják, mégis egyáltalán nem építették még be a tudatukba, hogy ezeknek a készülékeknek létezése mit jelent a társadalom, annak gondolkodása, életérzése, sőt erkölcsi normái számára.”

Maga a „papi szöveg” a párizsi *Informations Catholiques Internationales* megállapítása szerint „defenzív” szelvényben került megfogalmazásra. Ahelyett, hogy teológiai választ próbált volna adni az előzőleg kellőképpen exponált és elemzett konkrét problémákra, sommásan foglalt össze egy sor doktrinális tanítást, teljesen függetlenül azoktól a kérdésektől, amelyekkel a pap ma szembetalálja magát. Az ICI ezzel kapcsolatban *P. van Asten* véleményét idézi, aki ezeket mondotta: „A zsinodusi atyák tekintélyes számának véleménye

nem fedezhető fel a papságról szóló okmányban. Noha a sajtó révén az egész világ tudomást szerzett a felszólalások során kifejtett vélemények nagy különbségeiről, a záró okmány olyan uniformitást mutat, ami a valóságban egyáltalán nem létezik. A kisebbség részéről elhangzott felszólalások közül nagyon sok bír doktrinális és lelkipásztori súlyal. Ezekben kifejezésre jutottak azok a kulturális és egyéb különbségek, amelyek között ma a papnak élnie kell. Vajon ez az okmány mélységes megértésről tanúskodik-e a papok és különösképpen a fiatal papok és a papjelöltek irányában? Kételkedem benne. Akkor viszont mi haszna van egy okmánynak, amely arra szorítkozik, hogy megnyugtassa a legidősebb papi nemzedéket anélkül, hogy kellő inspirációt adna a fiatal papok és szeminaristák számára?"

A megszavazott okmány egyébként tizenkilenc pontból áll: egy bevezetés, hat doktrinális tétel, tizenegy gyakorlati tétel és egy befejezés. A doktrinális tételek Krisztus papságára, az egyház apostoli eredetére, a papság állandó jellegére, a pap közösségi szolgálatára és a papnak az evilági valóságokhoz való viszonyára és a papi hivatás hierarchikus eredetére hivatkoznak. A gyakorlati kérdések a papi munkát és a papi spiritualitást, a papnak a püspökhöz, a többi paphoz, a laikusokhoz és természetesen a cölibátushoz való viszonyát taglalják.

A szinodus második témája az igazságosság a világban volt. A vita alapjául előzőleg kibocsájtott munkafüzet irányvonalait múlt évi októberi számunk Dokumentum-rovatában közöltük. Magán a szinoduson a vitát Teopisto Alberto y Valderrama, a fülöp-szigeti Caceres érseke nyitotta meg. Valderrama érsek relációjában nem elégedett meg azzal, hogy az említett munkaokmány elveit összefoglalja, hanem különös hangsúllyal emelte ki és részletezte annak néhány, szerinte különösen fontos tételét. A hangsúly, mint mondotta, a nemzetközi igazságosságon van, minthogy a planetáris igazságosság tartozik legkövetlenebbül a szinodus illetékessége alá. A nemzetközi igazságosság alapján kell elismernünk minden kontinens és minden ország minden emberének jogát ahhoz, hogy részt vegyen az egyetemes emberi fejlődésben. Ez ellen a jog ellen a legfőbb támadást a gazdag országok jogtalan gazdasági, politikai és kulturális uralma jelenti a szegény és gyenge nemzetek felett. A kolonializmusnak ezt a formáját el kell itélni.

Nem kötelezhetjük a szegény országokat, hogy a gazdagok befolyásának vesek alá magukat, és a segítséget nem lehet az adományozó ország politikai föltételeinek teljesítésétől függővé tenni. „Ha a fejlődésben elmaradottság — mondotta szó szerint Valderrama érsek — nem is magyarázható kizárólag a kizsákmányolással, tény az, hogy a kolonializmus az észak-atlanti államok számára olcsó árú nyersanyagforrást és ugyanakkor ipari termékek számára piacot biztosított.” Idézte az érsek a *Populorum progressio*t, amely szerint az „ellenőrizetlen nemzetközi gazdasági élet és piac általában az erőseknek kedvez a gyengékkel szemben”.

Ezzel a helyzettel szemben az egyháznak síkra kell szállnia a fejlődésben elmaradott országok joga mellett saját felszabadulásuk és fejlődésük érdekében, espedig nem az alamizsnát adó karitás nevében, hanem a minden emberre érvényes igazság és szolidaritás jegyében. Ahhoz azonban, hogy ezt az egyház hitelesen tehesse meg, Valderrama szerint a püspököknek fel kell tenni a kérdést, vajon az egyház javait mindig úgy kezelik-e, mint „a szegények patrimoniumát”, és hogy vajon ezeknek a javaknak a kezelése nem vezet-e olykor a gazdagság olyan akkumulációjához, amely az egyházat a gazdagokkal és hatalmasokkal azonosítja, csökkentve az egyház hitelt érdemlőségét, amikor az igazságtalanság ellen szólal fel. Az előadó érsek szerint a legfontosabb védelmezendő jogok: a dolgozók jogai az igazságos bére, az emberi munka megfelelő feltételei, a dolgozók tényleges részvétele az ügyek vitelében, az egyházon belül biztosítani kell az egyház tagjainak vélemény- és gondolati szabadságát — „beleértve azt is, hogy prófétai hangon szólhassanak”.

A későbbi felszólalások és a nyelvi csoportok javaslatai egyaránt azt mutatták, hogy a szinodusi atyákat az igazságosság kérdésében valóban nagyon foglalkoztatták az egyház hitelt érdemlőségének problémái. Így például a német nyelvcsoporthoz munkapapírosa, miután megállapította, hogy a legfontosabb teendők: az erkölcsi követelmények hirdetése az egyház szociális tanításának megfelelően; az egyház prófétikus bírálatát az igazságtalanság minden formájával szemben; nevelés és lelkiismeret-alkítás; tanúságtétel az igazság és a szeretet mellett; példamutató akciók és segélyintézkedések, együttműködve minden jóakarató emberrel, a következőket mondja: „Az egyháznak teljes becsületességgel és alázattal meg kell kérdez-

nie önmagától, és meg kell engednie, hogy megkérdézzék tőle, vajon az egyházon belül nem történik-e igazságtalanság, vagy nem túrik-e el azt. Ehhez tartozik az egyház jövedelmeinek és javainak intézése, különös tekintettel a szegények megsegítésére, és az egyházi szolgálatban álló laikusok fizetése. Amennyiben laikus státusba helyezett papok kérdését a papságról szóló okmány nem tárgyalná (nem is tárgyalta — D. K.) a német nyelvcsoporthoz az ezzel kapcsolatos kérdéseket az igazságosságról szóló okmányban kellene taglalni.”

A francia nyelvcsoporthoz beszámolója szerint az egyház legfontosabb hozzájárulása az igazságosság érvényesüléséhez, ha „az igazságot hirdeti és cselekszi.” Ennek az igazságnak egyik jele lehetne például a „Szentsek pénzügyi mérlegének nyilvánosságra hozatala”. Ezen túlmenően azt javasolta, hogy külön szakértő bizottságot küldjenek ki az egyház pénzügyi tevékenységének ellenőrzésére. Nyomatékosan követelte a francia nyelvcsoporthoz „az életvitel egyszerűsítését”. Ez vonatkozik szerintük a nunciaturákra és püspöki rezidenciákra éppen úgy, mint a templomépítkezésekre. Az egyháznak azonkívül meg kell kérdeznie önmagától, — a francia nyelvcsoporthoz beszámolója szerint — vajon nem bonyolódott bele maga is tudatosan vagy öntudatlanul bizonyos igazságtalanságokba, és nem vált-e „igazságtalan helyzetek bűntársává”, például a katolikus iskolákban is végrehajtott faji diszkrimináció terén. Ezzel kapcsolatban a francia beszámoló „komoly lelkiismeret-vizsgálatra” hívja fel a portugál gyarmatok püspökeit.

Az angol nyelvű csoport beszámolójában főleg a fejlődésben elmaradott országok kizsákmányolását, az ott uralkodó politikai elnyomást, mindenfajta diszkriminációt, háborút, igazságtalan fegyverkereskedelmet tette kifogás tárgyává. A nyelvi csoport fölvetette az „igazság évének” kihirdetését. A nyelvi csoport néhány tagja annak a véleménynek adott kifejezést, hogy az egyház hitelt érdemlősege megkövetelné, hogy név szerint is kipellengérezzenek egyértelmű igazságtalanságokat, különösen Afrikában. Ebben a vonatkozásban név szerint említették a dél-afrikai, rhodesiai, mozambique-i, angolai és szudáni viszonyokat.

Némi fenntartással szövegezte az egyháznak az igazságosság érvényesítésére irányuló lehetőségeiről Pietro Pavan professzor, a lateráni egyetem rektora, akit VI. Pál pápa nevezett ki szinodusi tag-

gá. Megállapította, hogy az egyház mint hierarchikus intézmény, „nem rendelkezik sem megfelelő politikai tekintéllyel, sem az alkalmas eszközökkel és illetékességgel” ahhoz, hogy az igazságosság megvalósulását érvényre juttassa. Mégis feladata, hogy a maga eszközeivel hangsúlyozza az igazságosság követelményeit, hogy az egyértelmű igazságtalanságokat megbélyegezze és a keresztények lelkiismeretét nevelje. Mint Isten népe viszont az egyház az őket megillető jogokkal és köteleességekkel felruházott polgárokból áll, és ezeknek a jogoknak és köteleességeknek az egyház közéletében is érvényt kell szerezni.

Elég nagy feltűnést keltett Colombo érseknek, a pápa teológusának fölszólalása, aki többek között ezeket mondotta: „Az egyház sokat beszélt az ember megsegítéséről és fölszabadításáról — tenni sajnos nem tett ugyanennyit; az egyházon belül olyan dolgok történtek, amelyek botrányt okoztak. Ha nincs már elég papi hivatás, akkor ez részben arra vezethető vissza, hogy elvesztettük hitelt érdemlőségünket. Noha megígértük például, csak nagyon kevésé működünk együtt a FAO-val és az UNESCO-val...”

A szinodusi tagok és az újságírók is kérdezték egymást, mi lehet az érsek e különös megjegyzésének hátterében, hiszen nyilvánvaló, hogy a Szentatya tudtával mondta azt, amit mondott. Az *Orientierungban* írt „római levelében” Mario von Galli elmondja, hogy ő utánajárt a dolognak. Megtudta azt, hogy a Szentatya több alkalommal is ünnepelesen megígérte, hogy az egyház együttműködik az UNESCO-val az analfabetizmus elleni harcban. Ténylegesen azonban az államtitkárság köréből egyesek lefékeztek ezt az együttműködést, mert félték, hogy ezáltal elhomályosodnak az egyház „saját teljesítményei” ezen a téren.

Az igazságosságról szóló és a szinodus által végül is megszavazott okmányban ugyanaz volt a sorsa, mint a papi okmányé. Szövegét hivatalosan nem tették közzé, a sajtó viszont ugyanúgy hozzáfutott. Az okmány egy rövid bevezetőre, három fejezetre és egy befejezésre tagolódik. Az első fejezet címe: „Az igazságosság és a világ társadalma”. Ez a fejezet leírja a világ pillanatnyi helyzetét az igazság szempontjából. Azoknak a realitásoknak elemzése ez, amelyek között korunk embere él és amelyek az emberiség tekintélyes része számára az igazságtalanságot jelentik. Így mindenekelőtt a gazdag és hatalmas országok uralma, a nagy nemzetközi

vállalatok gazdasági nyomása, az emberi méltóságot ért sérelmek, a kolonializmus, a neokolonializmus és rasszizmus, a szegények hatalomfosztottsága és emberi méltóságuk tiszteletbentartásának hiánya, valamint a fegyverekkel folyó kereskedelem. Az okmány második fejezetének címe: „Az egyház evangéliumi üzenete és tanítása”. Ez rövid utalás az igazságosság keresztényi fogalmára, hivatkozással a megfelelő szentírási részekre. A harmadik, leghosszabb fejezet címe: „Az igazságosság megvalósítása”. Itt azokat a javaslatokat foglalták össze, amelyeket a szinodus többsége magáévá tett, különös tekintettel az igazságosság érvényesítésére az egyházon belül. Az okmány befejező része ezt a jellemző címet viseli: „A reménység szavai”.

A szinodus értékelése még csak elkezdődött. Az első kommentárok szerint vegyes érzelmeket váltott ki. Általában az a vélemény, hogy amennyire balsikerű volt a papság kérdésével kapcsolatos vita, olyannyira fontos és visszavonhatatlanul jelentős dolog hangzott el az igazságosság-téma megtárgyalásánál. Ez utóbbival kapcsolatban még olyan hang is hallatszott, hogy az igazságosságról szóló vita esetleg korszakot nyitó is lehet az egyház életében.

Tárgyilagos és a problémák lényegéig nyúló kommentárt írt „Zsakutcába került-e a püspöki szinodus?” címmel Franz Peter Becker a bonni katolikus hírügynökség számára. Mint írja, a harmadik római püspöki szinodus lefolyásával voltaképpen senki sem elégedett, még azok a püspökök sem, akik részt vettek rajta. Ennek főként az az oka, hogy ez az új intézmény még nem kapta meg helyes struktúráját és így híjával van a működési alapnak is.

Két témája volt a napirendnek: a jövő papi képe és az igazságosság a világban. Mind a kettőhöz írásos előterjesztés készült. A felszólalások során azonban — amelyek egyébként főleg monológok voltak — előre megfogalmazott vélemény-nyilvánításokra került sor, és messzemenően figyelmen kívül hagyták az előkészített munkapapírokat. Ennek a „módszernek”, amelyet valójában semmiféle módszer nem jellemzett, volt egy előnye. A két témával kapcsolatban többé-kevésbé minden vélemény az asztalra került. A pápa, aki majdnem valamennyi ülésen részt vett, ilyen módon átfogó képet kaphatott a véleményeknek a világegyházban uralkodó pluralitásáról. Ezt a tényét nem lehet eléggé fölbecsülni. Nem minden ok nélkül juttat-

ják kifejezésre Rómán kívül gyakran azt a gyanút, hogy a pápához nem jutnak el az egyházban fölbukkanó vélemények. Ezen a püspöki szinoduson a világ minden részéről érkezett püspökök elmondták a véleményüket. A kérdés csak az, vajon kimerül-e ebben a püspöki szinodusok értelme. A pápa elképzelései szerint úgy látszik: igen, hiszen már az új intézmény létrehozásakor a zsinat utolsó ülészaka alkalmából úgy jellemezte a szinodusok föladatát, hogy azoknak tanácsadói szerepet kell a pápa mellett betölteniük. Ez most megtörtént, noha mindjárt meg kell mondani, hogy egyik témánál sem sikerült az egyhangúságot elérni. S ez valószínűleg nehezé teszi a döntést a pápa számára.

A papságról szóló témával kapcsolatban, bár jócskán volt szavazás, a kérdés, hogy hogyan lehetne Isten népét eleget pappal ellátni, nem vezetett végleges megoldáshoz. A püspöki szinodus egyértelműen a papi nőtlenség fenntartása mellett tett hitet. Már kevésbé egyértelműek voltak azok a szavazatok, amelyekkel arra a kérdésre válaszoltak, vajon bizonyos szükséghelyzetekben megengedheti-e a pápa a nős férfiak pappá szentelését. Bár a Szentatya is jobban szereti az egyhangú szavazatokat, s a zsinati okmányoknál a végső szavazások során sikerült is többnyire a nagy többséget biztosítani, a mostani püspöki szinoduson ez korántsem történt így, nem sikerült még az igazságosságról szóló második témánál sem. Ez utóbbinál is annyi módosító javaslatot terjesztettek be, hogy végül is időhiány miatt ezeket alig tudták a szövegbe belefoglalni és a végső szavazás is elmaradt, mindössze alaponaliban hagyták jóvá az igazságosságról szóló okmányt. Ezek között az alapelvek között szerepel az is, hogy az egyházon belül is biztosítani kell az igazságosság érvényesítését, mégpedig a nőkkel szemben is (miközben a nők és férfiak egyenjogúságának kimondásától ismét visszariadtak, mert ez esetleg a nők pappá szentelhetőségét is magába foglalhatná).

Végül is valamennyi okmányt átadták a pápának, aki előtt most a vélemények sokasága, de nem a szinodus egységes véleménye fekszik. Rá van bízva, mi történjen ezekkel a papírokkal, amelyekről előzőleg még azt is elhatározták, hogy nem kerülhetnek nyilvánosságra, hiszen — mint mondták — az egyház hierarchiájának véleménye csak a pápát érdekelheti.

D. K.